

POWIAT ŚWIEBODZIŃSKI

Piękno na co dzień

POSTACIE

Interreg

Kofinansiert von
der Europäischen Union
Współfinansowany przez
Unię Europejską

Brandenburg – Polska

Publikacja opracowana przez Powiat Świebodziński w ramach projektu „Transgraniczne Spotkanie z Naturą – Promocja Turystyki i Dziedzictwa Kulturowego Polski i Niemiec” finansowana jest z Programu Współpracy Interreg VI A Brandenburgia-Polska 2021–2027 oraz Funduszu Małych Projektów Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

Słowo wstępne

Historię świebodzińskiego regionu pisali Polacy i Niemcy, naukowcy i przymusowi przesiedleńcy z polskich kresów wschodnich, nauczyciele i sportowcy, lekarze o renesansowych zainteresowaniach, jak i głośne nazwiska polskiej estrady. Przyjrzyjmy się kilkunastu osobom związanym z historią ziemi świebodzińskiej.

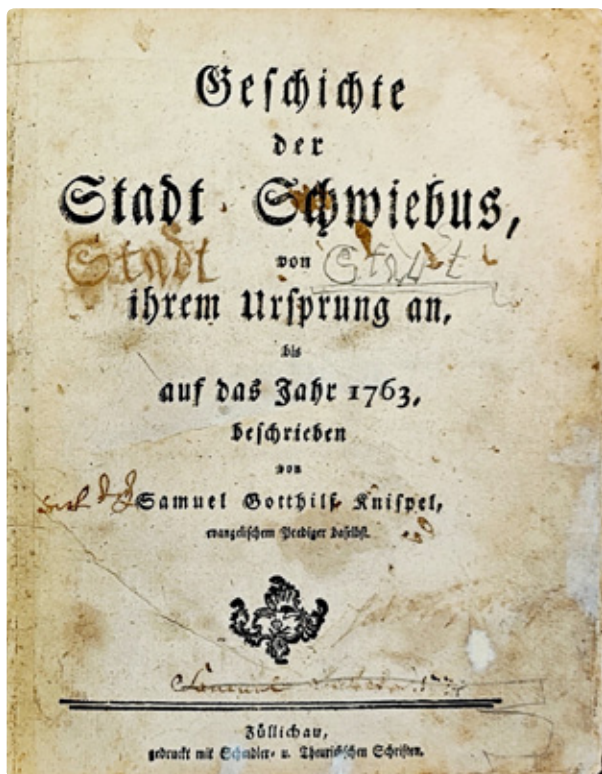
Ratusz w Świebodzinie, siedziba Muzeum Regionalnego w Świebodzinie

**SAMUEL G. KNISPEL – PASTOR I HISTORYK
(1721–1800)**

PIERWSZA KRONIKA MIEJSKA

Pastor świebodzińskiego zboru ewangelickiego i autor pierwszej w dziejach miasta kroniki „Historii miasta Świebodzina od jego początków aż do 1763 roku” z 1765 r., gdzie opisał historię Świebodzina i regionu od legendarnych początków aż do lat 60. XVIII wieku, szczególnie uwzględniając wydarzenia, których był naocznym świadkiem (okres wojny siedmioletniej). Podejmował dialog z mniejszością katolicką w mieście, starając się pogodzić obie religie w niespokojnych czasach. Zawdzięczamy mu szczegółowe opracowanie wizerunku miasta w II połowie XVIII wieku z wykazem m.in. świebodzińskich urzędników miejskich, majątków wokół miasta, a także statutów miejskich z 1678 r.

**HENRYK FALKOWSKI – SPORTOWIEC
I DZIAŁACZ LOKALNY (1906–1962)**

NAJGŁOŚNIEJSZY SPORT W MIEŚCIE

Zbiory Muzeum Regionalnego w Świebodzinie

Urodził się w Wilnie, w połowie lat 20. XX wieku rodzina Falkowskich przeprowadziła się do Gdyni. Jako wielki pasjonat wyścigów motocyklowych z sukcesami startował w okresie międzywojennym w licznych ogólnopolskich rajdach. Po wybuchu wojny wrócił na motorze z Gdyni do Wilna, a w lipcu 1945 roku w transporcie przesiedleńców z Kresów Wschodnich osiedlił się w Świebodzinie. Założył miejscowy Klub Motocyklowy i organizował od

maja 1946 roku wyścigi motocyklowe ulicami miasta i drogami powiatu. Startowali w nich wszyscy znaczący zawodnicy w kraju. Tłumy mieszkańców Świebodzina i okolic dopingowały „Falkusa” w każdym wyścigu, choć nie zawsze zwyciężał. Był także kierownikiem powiatowego wydziału komunikacji, prowadził warsztat mechaniczny, a także miał uprawnienia biegłego tłumacza z języka rosyjskiego. Zginął tragicznie w wypadku motocyklowym.

**KS. SYLWESTER ZAWADZKI – KAPŁAN,
BUDOWNICZY POMNIKA CHRYSYTA KRÓLA
(1932–2014)**

KSIĄDZ-BUDOWNICZY

Urodził się w Dębicy Wielkiej na Mazowszu. W 1958 roku przyjął w Gorzowie święcenia kapłańskie. Początkowo sprawował posługę duszpasterską w wielu parafiach w zachodniej Polsce (m.in. Chojna, Białogard, Szczecin, Radnica). W 1981 roku został skierowany do Świebodzina, gdzie objął nową parafię pw. Matki Bożej Królowej Polski w Świebodzinie. Zbudował dom parafialny i gruntownie wyremontował kościół. W 1994 roku rozpoczął budowę

**GUSTAW ZERNDT – NAUCZycIEL I HISTORYK
(1854–1929)**

LOKALNE MUZEUM

Miejscowy nauczyciel w ówczesnej szkole dla dziewcząt, organizator pierwszego muzeum w mieście. Pierwotnie mieściło się w dawnym szpitalu jako „Muzeum starożytności”, potem przeniesiono je w 1925 roku do miejskiej hali przy obecnej ulicy Okrężnej. Był także autorem wielu publikacji dotyczących regionu, zarówno krajoznawczych, jak i zbiorów miejscowych legend i opowieści. Najistotniejszym dziełem Zerndta była trzypięciotomowa „Historia miasta i powiatu Świebodziń”, która opisuje historię miasta od czasów najdawniejszych do 1888 r. W połowie lat 30. XX wieku jego imieniem nazwano ulicę przylegającą do świebodzińskiego rynku (obecnie ul. Głowackiego), a w 1995 umieszczono pamiątkową tablicę na fasadzie jego domu rodzinnego na ul. Wałowej.

Zbiory Muzeum Regionalnego w Świebodziźnie

nowej świątyni w Świebodziźnie – obecnego Sanktuarium Miłosierdzia Bożego, która została poświęcona w 1998 roku, a podniesiona do rangi sanktuarium w 2008 roku. Wtedy trwały już intensywne prace nad Figurą Chrystusa Króla Wszechświata, którą wybudował w ciągu 9 lat (2001–2010). W 2006 roku otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Gminy Świebodziń.

Gettyimages

EBERHARDT HILSCHER – PISARZ
(1927–2005)

ŚWIEBODZIN DWÓCH EPOK

Syn ostatniego dyrektora przedwojennego muzeum, Maxa Hilshera, który stał się swoistym łącznikiem dwóch epok w dziejach miasta. Uczęszczał do świebodzińskiej szkoły dla chłopców, potem do szkoły średniej. W 1944 roku został powołany do Wehrmachtu i skierowany do okupowanej Danii. Po pobycie w amerykańskim obozie wojennym w nowej powojennej rzeczywistości rozpoczął studia na berlińskim Uniwersytecie Humboldta, gdzie ukończył germanistykę. Był znakomitym eseistą, krytykiem literackim i znawcą twórczości Tomasza Manna i Gerhardta Hauptmanna. Publikował w literackich wydawnictwach w Polsce i w Niemczech, często wspominając swoje lata młodości. Regularnie odwiedzał swój rodzinny Świebodzin, nawiązując przyjaźnie z Polakami tworzącymi w mieście od lat nową rzeczywistość. Był przeciwny rewizjonizmowi, za to podejmował dialog polsko-niemiecki w duchu zrozumienia i przyjaźni. W 2000 roku otrzymał tytuł „Honorowego Obywatela Gminy Świebodzin”. Spoczywa na świebodzińskim cmentarzu. Przed jego domem rodzinnym na ul. Łużyckiej znajduje się pamiątkowa tablica.

Zbiory Muzeum Regionalnego w Świebodziźnie

**JAN BACZAŃSKI – LEKARZ I POLITYK
(1906–1970)**

SŁUŻBA ZDROWIA Z KRESÓW NA KRESY

Urodzony w rodzinie wileńskiego fotografa absolwent Uniwersytetu im. Stefana Batorego na wydziale lekarskim. Dyplom lekarski uzyskał w 1933 roku. W czasie wojny był żołnierzem Armii Krajowej. Podczas powojennych przesiedleń został powołany przez władze sowieckie na stanowisko lekarza polskich transportów. W lipcu 1945 roku trafił do Świebodzina. Był jednym z pionierów powojennej służby zdrowia w powiecie świebodzińskim. W razie potrzeby był internistą, położnikiem, ginekologiem, dentystą i okulistą. Odrzucił propozycję pracy w Zielonej Górze, jego medyczna wiedza i lekarska intuicja służyły mieszkańcom Świebodzina przez wiele lat. Jako przewodniczący lokalnych struktur PSL został aresztowany pod fałszywymi zarzutami przed wyborami w 1947 roku. Odsunął się od polityki na stałe i pracował w szpitalu, przychodni i w ramach własnej praktyki lekarskiej na rzecz mieszkańców Świebodzina i okolic. Zapisał się w pamięci potomnych jako urodzony gawędziarz z wielką charyzmą.

Zbiory Muzeum Regionalnego w Świebodziźnie

**GENOWEFA ABŁĄŻEJ – LEKARZ I DZIAŁACZKA
KATOLICKA (1918–1988)**

KOBIETA DO ZADAŃ SPECJALNYCH

Urodziła się w Aszchabadzie w Turkmenistanie, w 1919 roku rodzina wróciła do niepodległej Polski i osiedliła się w Nowogródku na Wileńszczyźnie. Była osobą mocno związaną z nauką Kościoła Katolickiego. Po wkroczeniu Armii Czerwonej na Kresy Wschodnie wraz z rodziną została deportowana do Kazachstanu, gdzie w nieludzkich warunkach przebywała do końca II wojny światowej. Po 1945 roku skończyła w Poznaniu rozpoczęte przed wojną studia medyczne i pracowała w szpitalu w Szamotułach. Po konflikcie z ówczesnymi władzami PRL w sprawie przerywania ciąży dzięki pomocy Kościoła wyjechała do misyjnego szpitala w afrykańskiej Ugandzie. Po powrocie do kraju nową pracę znalazła w świebodzińskim Sanatorium Rehabilitacyjno-Ortopedyczne (dziś Lubuskie Centrum Ortopedii) jako chirurg-ortopeda. Działała także w Katolickiej Poradni Rodzinnej przy parafii św. Michała Archanioła w Świebodzinie. Przed śmiercią otrzymała papieski Krzyż Pro Ecclesia et Pontifice, a pośmiertnie została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zbiory Muzeum Regionalnego w Świebodzinie

**FELICJAN ANDRZEJCZAK – SOLISTA, MUZYK
(1948–2024)**

„JOLKA, JOLKA PAMIĘTASZ...”

Urodził się w Pięczkowie w powiecie średzkim, w Świebodzinie z rodziną zamieszkał w 1970 roku. Występował w lokalnych zespołach muzycznych (C-4011) i szybko zaistniał jako solista na polskiej scenie muzycznej. Po występach na Krajowym Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu na początku lat 80. XX wieku nawiązał współpracę z Budką Suflera, której efektem były przeboje wszechczasów: „Jolka, Jolka pamiętasz...”, „Czas ołowiu” oraz „Noc komety”. Po rozstaniu z zespołem kontynuował karierę solową (hity „Ekscentryczny dance”, „Nie zmarnuj szans”, „Jak jeździć donikąd”). W 2020 roku otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Gminy Świebodzin, pośmiertnie został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

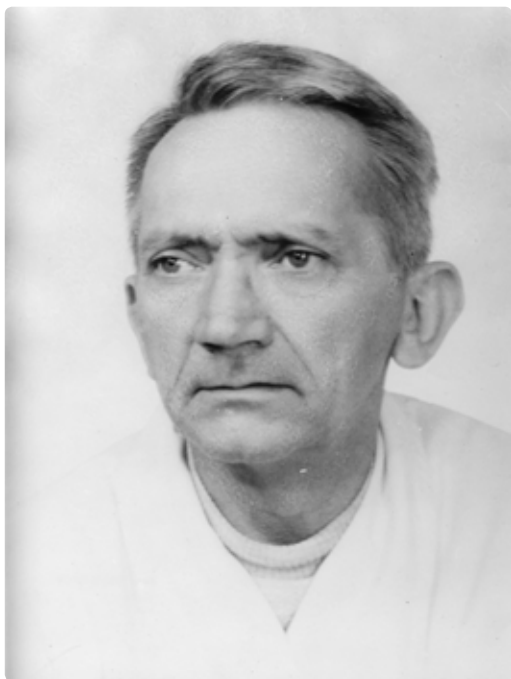
Wikipedia

**LECH WIERUSZ – LEKARZ
I DZIAŁACZ SPOŁECZNY (1917–1987)**

CZŁOWIEK RENESANSU

Urodził się w Dolsku koło Śremu w Wielkopolsce. W 1945 roku otrzymał tytuł lekarza medycyny, a w 1949 roku doktora medycyny. W 1951 roku oddelegowany został do pracy w Zakładzie Leczniczo-Wychowawczym dla Dzieci Kalekich w Świebodzinie (obecnie Lubuskie Centrum Ortopedii), gdzie pracował do przejścia na emeryturę w 1982 roku. Prowincjonalny szpital zmienił w pełnoprawny zakład zamkniętej opieki medycznej o światowej renomie. Stał się współtwórcą polskiej szkoły ortopedycznej, która swoimi nowatorskimi metodami zadziwiała naukowy świat. Był najbardziej rozpoznawaną postacią powojennego Świebodzina, współtwórcą Klubu Służby Zdrowia „Medyk”, który wytyczał ścieżki kultury w Świebodzinie. Był twórcą Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Świebodzińskiej, które walczyło o powstanie obecnego Muzeum Regionalnego. Wielokrotnie ogłaszano go Lubuszaninem Roku, zwyciężył także w lokalnym plebiscycie na najpopularniejszego świebodzińianina 40-lecia po 1945 roku.

Zbiory Muzeum Regionalnego w Świebodzinie

**LEON PINECKI – SPORTOWIEC, ŁAGÓW
(1892–1949)**

OLBRZYM Z WIELKOPOLSKI

Urodził się w wielkopolskim Stołuniu. Prawdopodobnie pierwszą swoją walkę zapaśniczą stoczył w miejscowej karczmie, pokonując atletę z objazdowej trupy cyrkowej. Potem został wcielony do wojska i został trzykrotnie ranny w bitwie pod Verdun. W 1920 roku zaczął zawodową karierę sportową. Występował w większości zawodów zapaśniczych rangi ogólnopolskiej, europejskiej i światowej (5-krotny mistrz Europy i 3-krotny mistrz świata). Brał udział również w licznych walkach w USA. Mając 203 cm wzrostu i ważąc 130 kg był nazywany „Królem podwójnego Nelsona”, „Polską wieżą” czy „Wielkopolskim olbrzymem”. W latach 30. XX wieku musiał zmienić nazwisko na Leo Pinetzki i został zmuszony do rezygnacji z występów pod polską flagą. W 1930 roku kupił w Łagowie ośrodek wypoczynkowy i hotel „Am See” (obecnie ośrodek „Defka”). W czasach hitlerowskich był represjonowany za swoje polskie pochodzenie, aresztowany trafiał do policyjnych aresztów w Świebodzinie i Sulęcinie, ostatecznie został wywieziony do obozu karnego pod Poczdamem. Po zakończeniu II wojny światowej wrócił do Łagowa, gdzie tym razem oskarżano go o kolaborację z faszystowskimi Niemcami. W 1948 roku wyjechał do Sulęcina, gdzie niespodziewanie zmarł 26 lipca 1949 roku.

Domena publiczna

**KS. MICHAŁ KUBACKI – KAPŁAN, LUBRZA
(1898 – 1978)**

SPRAWIEDLIWY WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA

sprawiedliwi.org.pl

Urodził się w Biechowie koło Wrześni. W 1931 roku przyjął w Łodzi święcenia kapłańskie. W latach 1933–1945 był wikariuszem w parafii przy Bazylice Najświętszego Serca Pana Jezusa na Pradze. Brał udział w ratowaniu dzieci żydowskich z warszawskiego getta podczas II wojny światowej, wystawiając im katolickie metryki chrztu. Po wojnie został skierowany do parafii w Lubrzy, gdzie do śmierci pełnił posługę kapłańską, zapisując się w pamięci mieszkańców

jako życzliwy proboszcz otwarty na wszelkie ludzkie sprawy i problemy. Pośmiertnie uhonorowany tytułem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata w 1997 roku.

**JERZY KLEMPER – SPORTOWIEC
(1953–2004)**

SPORTOWY STRZELEC WYBOROWY

Urodzony w Międzylesiu (gmina Skąpe) wybitny polski piłkarz ręczny. Karierę sportową zaczynał w Gwardii Opole, aby potem związać się ze Śląskiem Wrocław, z którym zdobył 7 tytułów mistrza Polski z rzędu (1972–1978). Tylko w meczach polskiej reprezentacji zdobył około 1170 goli, co stawia go na podium polskich zawodników piłki ręcznej. Za granicą występował w barwach Frisch Auf Göppingen, gdzie trzykrotnie z rzędu był królem strzelców w Bundeslidze piłki ręcznej (1986–1988). Po zakończeniu kariery zawodniczej był trenerem reprezentacji narodowej i Śląska Wrocław.

**GERHARD DOMAGK – NAUKOWIEC-
-MIKROBIOLOG (1895–1964)**

NOBEL Z ŁAGOWA

Urodził się w Łagowie, podczas I wojny światowej walczył na froncie wschodnim i zachodnim. W 1921 zdał państwowy egzamin z medycyny. W 1927 roku kierował Instytutem Eksperymentalnej Patologii i Bakteriologii w Wuppertalu-Elberfeld. W 1935 roku ogłosił rewolucyjne odkrycie zastosowania sulfonamidów do zwalczania infekcji bakteryjnych. W 1939 roku otrzymał Nagrodę Nobla, którą mógł odebrać dopiero po wojnie, w 1947 roku. Po wojnie prowadził badania nad leczeniem gruźlicy i chorób zakaźnych.

Domena publiczna

Domena publiczna

**MICHAŁ ROŻEK – ARTYSTA I ŻOŁNIERZ
(1885–1944)**

RZEŻBA I OJCZYZNA

Urodził się w Kosieczynie (obecnie gmina Zbąszynek). Później rodzina przenosiła się do Zbąszynia i Wolsztyna. Dzięki pomocy wielkopolskiego Towarzystwa Naukowego Pomocy dla niezamożnej młodzieży im. Karola Marcinkowskiego podjął studia rzeźbiarskie w Berlinie i Monachium. Po studiach trafił do Poznania. Walczył w powstaniu wielkopolskim w szwadronie ułanów. W latach międzywojennych ponownie osiadł w Wolsztynie. Jako artysta-rzeźbiarz zastąpił z sakralnych tond (rzeźb w kształcie koła) „Madonna z Dzieciątkiem” czy „Święty Antoni z Dzieciątkiem”. Na zamówienie tworzył także liczne rzeźby portretowe. Był także utalentowanym malarzem (obrazy „Śmierć Leszka Białego pod Gąsawą” czy „Zazdrość”). Do najbardziej znanych jego rzeźb należy Pomnik Bolesława Chrobrego przed katedrą w Gnieźnie oraz Pomnik Siewcy w Luboniu. Został aresztowany przez Niemców w 1941 w Poznaniu i za odmowę namalowania portretu Hitlera zesłany do obozu w Auschwitz, gdzie został zakatowany. Jego imię nosi szkoła podstawowa w Kosieczynie.

Wikipedia

**EMILIA SZCZANIECKA – DZIAŁACZKA
NIEPODLEGŁOŚCIOWA, XIX WIEK, SZCZANIEC**
**NIEPODLEGŁOŚĆ
PRZEZ PRACĘ**

Urodzona w wielkopolskich Brodach polska patriotka, która wywodzi się z jednej z gałęzi rodu Szczanieckich herbu Ossoria, związanych ze Szczañcem jako ich rodową siedzibą. W czasach powstania listopadowego organizowała pomoc medyczną i materialną dla powstańców. Władze pruskie skazały ją na karę więzienia i grzywnę; jednak potem została ułaskawiona. Podobnie działała przy powstaniu poznańskim w 1848 roku i po wybuchu powstania styczniowego w 1863 r. jako sanitariuszka, siostra miłosierdzia i filantropka. Założyła także Instytucję Pomocy naukowej dla ubogich dziewcząt i pierwsze w Wielkopolsce Stowarzyszenie Kobiet. Jej pogrzeb był wielką manifestacją patriotyczną, sam kondukt osób żegnających Emilię miał długość 12 km. Jest patronką szkoły podstawowej w Szczañcu.

Wikipedia

Powiat Świębodziński

Kolejowa 2

66-200 Świębodzin

tel. 68 475 53 08

e-mail: starostwo@powiat.swiebodzin.pl

<https://samorząd.gov.pl/web/powiat-swiebodzinski>

Świebodzin, 2026

Tekst: Tomasz Plichta; Biogramy opracowane wg. Zbiorów Muzeum Regionalnego w Świębodzinie lub domeny publicznej (Wikipedia)

Opracowanie graficzne: Drukarnia Sil-Veg-Druk s.c.

Wydawca: Drukarnia Sil-Veg-Druk s.c.

ISBN 978-83-920899-6-4

9 788392 089964